

Tarikat Nedir, Şeriat Nedir, Aralarında Çatışma Var Mıdır?

Rabbimizin üzerimize saçtığı sonsuz nimetlerine, beşer takati içinde, sonsuz hamd ü senâlar olsun. Âlemlere rahmet olarak gönderdiği Habîb-i Edîbi, numûne-i imtisâlimiz, rehberimiz, başımızın tâcı, Muhammed-i Mustafa'asına gönül dolusu salât ü selâmlar...

Çok tatlı, çalışmayla dolu bir tatilin, eğitimle dolu bir eğitim arası tatilin sonuna geldik. Tatile çıkan çocuklar gibi sevinçliyiz, ayrıldığımız için üzüntülüüz. Haccı bitirenler gibi sevinçliyiz, mukaddes yerlerden ayrılanlar gibi bir burukluk içindeyiz. Yunus Emre merhum, “Tez geçer sağlıklı gün.” buyurmuş. Sağlıklı, yani sayılı. Tez geçer sağlıklı gün. Hakikaten, galiba göz yumup açıncaya kadar geçiverdi.

Bizler biribirimizin Allah tarafından birbirlerine bağlanmış kardeşleriyiz.

a. Müslümanlar Allah Tarafından Bağlanmış Kardeşlerdir

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

*Inneme'l-mü'minûne ihvetün.*¹ ifadesinde “innemâ” edât-ı tahsîsi, “Müslümanlar ancak ve ancak, sadece ve sadece kardeştir. Başka hiçbir vasıf onlara uygun düşmez, ancak kardeşlik vasfı uygun düşer. Kardeşliğin dışında başka bir sıfat onlara yakışmaz. Münasebetlerini isimlendiren, tavsif eden kelime ancak kardeşlik olabilir.” manasını taşıyor. Ayrıca biribirimizle yol kardeşliğimiz, uhuvvet-i fillah; Allah rızası için daha özel, daha yakın bir kardeşliğimiz de var; akrabalık gibi içiçe olan kardeşlikler...

Çok zevkli, hareketli günler geçirdik. Çok değerli bir başkanın, çok dirayetli bir yönetiminde ki, konuşmalar arasında onun konuşmaları da hepimiz için bir eğitim idi. Çok zevkli günler geçirdik ve gerçekten, kendi adıma söylüyorum, başkaları için de kuvvetle tahmin ediyorum, hakikaten bilgilendik. Hakikaten bu

---

¹ 49/Hucurât, 10.

topluluk bilgi ve görgümüzde yükselme, ilerleme ve gelişme sağladı. Bu da Peygamber *salallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in hadîs-i şerîfi ile müjdelediği bir husustur.

وَمَا تَقَى الْمُؤْمِنَانِ قَطُّ إِلَّا أَفَادَ اللَّهُ أَحَدَهُمَا

من صاحبه خيرا

Ve me'l-tekâ mü'minâni kattü illâ efâdellâhu ehadihimâ min sahibihî hayran.

“İki müslüman bir araya gelir karşılaşırsa; manevî mükâfat olarak Allah birinden ötekisini, ötekisinden berikisini mutlaka faydalandırır.” Demek ki müslümanların bir araya gelmesi, bu mükâfatları daima almak için mülâkatları çok olması lazım.

Vâdedilen konuşmaların hepsi yapıldı. Ayvalık'taki ve Gemlik'teki gibi oldu. Herkes memnun; hanımlar, beyler ve çocuklar... Çocukların yine sergileri, sanat eserleri yüreğimizi heyecanlandırdı, sevgi ve takdir doldurdu.

Öğretmenlerinden Allah razı olsun.

Biraz hafif program yapalım da kardeşlerimiz hakikaten dinlensin, birbirleriyle tanışsınlar, sohbet etsinler diye düşünmüştük ama, ben ne zaman çay istesem çok açık olsun diye, yine koyu çay gelir. Çünkü çay deyince galiba ev sahipleri illa koyu renkli olmasını düşünüyor. Nihayet beyaz olsun deyinceye kadar illa koyu çay gelir. Biz de hafif program olsun derken yine epeyce yoğun, tenkit alan, yoğun [bir] program yaptık galiba ama memnunuz, yani tatlı bir yoğunluk oldu. Hatta daha başka bir şeyler de belki yapılabilirdi.

Hepsi güzel, konuşmaların hepsi hakikaten birbirinden güzel, toplantıların hepsi birbirinden faydalı oldu. Hele finiş-final, böyle rahat rahat koşan koşucuların sonunda ipe, finişe yaklaştıkları zaman birden hızlanmaları gibi bugünün programı bende çok büyük takdir uyandırdı.

Katılan kardeşlerimizden Allah razı olsun. Zahmet edip buraya geldikleri için hakikaten teşekkür ediyoruz.

Gerçekten çok kaliteli. Derler ki, “Efendim teşrif ettiniz!” yani şeref verdiniz demek. “Huzurlarınızla şeref verdiniz.” filan derler,

klasik sözler ama biz hakikaten hem siz misafirlerimizden şeref bulduk; hem de konuşmacı ilim erbabı alim kardeşlerimizin katılmalarından, gerçekten toplantımız şeref kazandı. Elbette denilecek ki;

“Filanca alim, filanca alim katıldı, çok kaliteli bir toplantı oldu.” diyecekler. Bu da bizim için bir sevinç, bir övünç ve bir hamd ü senâ vesilesi...

Allah hepsinden razı olsun. Bizim dua işimiz ve elimizden gelen dua. Onların güzel jestlerini karşılayacak daha başkaca bir şeyimiz olamıyor.

Yalnız bir husus aksadı. Benim akşamları konuşmamı istemişlerdi, programa öyle konuşmuştu. Ben istemiyordum, Allah gönlümün muradını verdi, beni konuşturmadı; çünkü ben istemiyordum. Ama benim yerime kardeşlerim benden çok daha güzel konuştu.

Allah razı olsun.

Halil Gönenç Hoca konuşmasaydı da ben konuşsaydım, sanki tasavvufun önemini ben daha mı güzel anlatacaktım?

“Tasavvufu inkâr küfür olur.” desem beni mi dinlerlerdi; yoksa bir alim ve fakih olarak Halil Gönenç Hoca’yı mı daha saygıyla, ceketlerini ilikleyerek dinlerlerdi?

Elbette onun konuşması çok daha güzel, çok daha faydalı oldu; çok daha bize zevk, şevk ve güç verdi.

Allah razı olsun.

İsmail Kara kardeşimizin çok güzel ifadeleri var, diyor ki;

“Öyle İslâmcı mütefekkir kardeşlerimiz var ki ilmihalden imtihan olsa sınıfta kalırlar.”

Hakikaten bazı kültürel kuvvetli tarafları var ama dinî bilgileri zayıf...

Bazı kimseler öyle şeyleri inkâr ediyorlar ki âyetle sabit, ehl-i sünnet itikadının ana umdelerinden... Alimlerimizin aşağı yukarı ittifak ettiği, tabii her konuda herkesin ittifak etmesi mümkün değil ama büyük çoğunluğun kabul ettiği şeylerde dahî selâhiyetleri olmadığı halde, ileri geri çeşitli konuşmalar yapanlar oluyordu. Biz de fıkıh bilgisiyle ve sağlam mantığıyla tanınmış olan kimselerden bir kimse olarak, kulakları çınlasın, Allah âfiyet versin,

ömrünü uzun eylesin, Mehmet Emin Er Hocamıza bazı meseleleri sordurduk; gayet sakin, gayet telaşsız, gayet vakur cevaplarını dergimizde neşrettik.

Ayrıca Hocamız'ın vefatı sene-i devriyesinde de kardeşlerimiz; “Sadece bir anma olmasın, aynı zamanda bir ilmî çalışma olsun, daha da güzel olur. Çünkü çalışmaların en sevaplısı ilim çalışmalarıdır. Tasavvuf sempozyumu olsun.” demişlerdi. Tasavvuf üzerine üç gün gayet güzel konuşmalar oldu; gayet salâhiyetli, o konunun tam ehli, erbabı kimseler tarafından konuşmalar yapıldı ve bu konuşmalar Seha Neşriyat'ımız tarafından neşir de edildi. Onlar da bu konuda gerçekleri ortaya koydu. Yani biz söylesek, nihayet biz bir tarafız. Taraf olduğumuz için tenkit edilebilirdi veya kuvvetli görülmeyebilirdi. Onların sözleri, elleri vicdanına konulmuş, objektif sözler olduğu için daha da uygun oldu. Gerçeklerin anlaşılmasına yardımcı oldu.

İkinci gün, yine aramızda ilâhiyat fakültesinden tefsir doçenti kardeşimiz vardı. Biz evsahibi durumundaydık, biz konuşsak olmazdı. Onu konuşmaya teşvik ettik, rica ettik. O da

Kur'ân-ı Kerîm üzerinde çok beğenilen bir ses tonuyla, gayet güzel bir üslûb ile Kur'ân-ı Kerîm'i sevdirci, Kur'ân-ı Kerîm'i anlamaya, okumaya teşvik edici, manâsını tedebbür ettikten sonra ahkâmını uygulamaya sevkedici çok güzel konuşmalar yaptı.

b. En Yüksek Mertebe Kur'an-ı Kerim Okumak ve Namaz Kılmaktır

Zaten tasavvufun en yüksek mertebesi nedir?

En yüksek mutasavvıfın en yüksek meşğalesi ve zevki nedir?

En yüksek şahsiyetlerin [en yüksek meşğalesi] Kur'ân-ı Kerîm ve namazdır. O da o bakımdan gayet güzel oldu.

Tasavvuf konusu bahis konusu edildiği zaman, tabii tasavvufla şeriat, tarikatla şeriat arasındaki münasebetler, çatışmalar, aynılıklar, ayrılıklar kitaplarda daima bahis konusu edilmiştir. Bazı konuşmacılar, bazı tenkid edenler haklıdır. Çünkü tasavvuf, çok uzun bir tarihte, çok geniş bir sahada asırlar boyu uygulanmış, farklı kültür çevrelerinin insanları tarafından uygulanmış bir dinî yaşama tarzı.

Muhakkak ki İslâm'dan önceki yaşam tarzlarının, örflerinin, âdetlerinin, kültürlerinin, çevrelerindeki insanların tesiri var; İran-Hind tesiri, hristiyanların daha önceki zâhidlerinin, rahiblerinin tesirleri var. Bu kadar uzun asırlar, Atlas Okyanusu'ndan Büyük Okyanus'a, Sibirya'dan Afrika'nın güney ucuna kadar geniş sahalarda yayılmış olan bir dinî yaşam tarzının arasında farklılıklar da olabilir, bunun güzel temsil edilmesi de olabilir, cahillik olabilir, yozlaşma olabilir. Bunu her sahada müşahede etmek veya her sahadan buna misal göstermek mümkündür. Teknolojiden bile mümkündür.

Onun için tasavvufun çeşitleri çok olunca, tabii birisi tasavvufu, tarikati tenkid ediyorsa; onunla terminolojimizi eşitlememiz, neyi kastedtiğini beraber düşünmemiz lazım. “Sen hangisini kastediyorsun? Neye düşmansın, neye dostsun?” diye kavramdan, kelimedenden anladığımız manâ üzerine bir ortak zemin bulmak lazım ki ondan sonra haklısın veya haksızsın denilebilsin. Çünkü belki aynı şeyi söylüyoruzdur; belki onların tenkit ettiği hususu biz daha çok tenkit ediyor ve düzeltmeye çalışıyoruzdur.

Biz hiçbir zaman Şeriatin dışında, Kur'ân-ı Kerîm'e, Sünnet-i Seniyye'ye aykırı bir davranıŐı, küçük bir jesti bile tasvip etme zevkinde ve zihniyetinde değiliz. İnsanın kendisinden bahsetmesi herhalda çok ayıp olur ama tabii burada icab ediyor. Ben de müsaadenizle itiraf ediyorum, ben de çok koyu bir Őeriatçiyim. Hem de bu böyle sonradan olma bir hastalık da değil; çocukluğumdan beri olan bir Şeydir. İlkokul, ortaokul çağlarından beri böyle, bu vafım hiç deęiŐmedi. Herkes de beni bu bakımdan tenkit ettiler. Üniversitede de elhamdülillah hep bu yüzden tenkit edildim; sakalımdan dolayı, kravat niye takmıyorum diye... filan. "Çok koyu" olduğum gibi tenkitler; tavizsiz olduğumuz, tutucu olduğumuza dair sözler söylendi. Ben, onları yazsalar da kabrime koysam diye de düşünüyorum. Onlardan hiç Őikayetçi değilim.

Lisede edebiyat derslerinde hatırlarım; meyden, kadehten bahseden divan edebiyatı Őairlerini hiç sevemedim. Camiye, vâize, zâhide tân eden halk ozanlarını hiç sevemedim. Sazı medhetmeye kalkıp da, "İçinde mi,

dışında mı, püskülünün ucunda mı? Şeytan bunun neresinde?” diye lâubâli konuşan bir ozanı sevemedim. Vâiz ve zâhidler hakkındaki sözler, daima sanki bana söylenmiş gibi çok dokunurdu bana. Ve İslâm’ı hiç bilmeyen insanların çok kaba bir şekilde vahdet-i vücûd’u anlatış tarzlarına da içimden şiddetle bir infial ve itiraz vardı. Panteizm, yani nereye baksan her şey... Onların anlayışıyla söylemeyi bile istemiyorum, ama bana zor gelirdi.

Onun için tabii bazı tarikatlara, mesela içki içen, içkiyi medheden; “İşkını açmaya mey nûş edeler.” diye bir de bunu aşkullahı, muhabbetullahı açmak için bir vasıta filan sayıp da, bir de meşrulaştırmaya çalışan bazı tarikatları sevemedik, sevemedim, sevemeyiz, sevemezsiniz!.. Bu işin laf olmadığını, kâl olmadığını, hâl olduğunu düşündüğümüz için namazsız, lafazan tasavvuf erbabını sevemedik. Herhalde biraz da aşırılığımdan, içinizde sigara içenler varsa bağışlayın, sigara içenlere, sigarayı savunanlara, tekkeye gelenlere sigara ikram edenlere bile bir müsamaha oluşamadı içimde, hâlâ oluşabilmiş değil...

Bilmiyorum, tabii Hocamızın çok çok olgun talebeleri vardı. Benim de eksğim, kusurum kendisine muhakkak ki mâlumdu. Ama bizi sizlere hizmetçi olarak tayin buyurması nedendir bilmiyorum. Sanki bana biraz da bu şeriatçilik tarafımdandır gibi geliyor bana, içimde öyle bir his var.

Şeriatçi olduğumdan da, yani Kur'ân-ı Kerîm'e ve hadîs-i şerîflere bağlı bir terbiye içinde yetiştik ve tekkemizin müridleri terbiye kitabı *Râmûzü'l-ehâdis*, yani İmam Suyûtî *rahmetullahi aleyh*'in *el-Câmiu's-sağîr*'i gibi bir alfabetik hadis kitabı. Bunu okutan bir yerde yetişmiş olduğumuz için hadisleri uygulamak, Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerini uygulamak bize göre tasavvuf olduğundan; şeriatçi olduğumuzdan tarikatçı olduk, tasavvufçu olduk mecburen...

Şeriatçiliğimiz bizi tasavvufa götürdü. Galiba bu da İslâm tarihindeki bazı büyük sîmaların çizgisine de benziyor. Çünkü ilk önce sıbyan mektebine gitmişler, elif-bâyı öğrenmişler. Sonra dârü'l-Kur'anlarda Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenmişler. Ondan sonra âlet ilimlerini, ulûm-u êliyyeyi; Arapça, sarf, nahiv, mantık

vesaire öğrenmişler. Ondan sonra yüksek ilimleri, ulûm-ü şer'iyeyi öğrenmişler.

Ondan sonra, “İlimden maksad, onun uygulaması, ilmiyle âmil olmak, bildiklerini hayatına uygulamak, tatbik etmek.” diye, Halil Gönenç hocamızın çok güzel taksim edip ifade ettiği gibi, bir bakıma ilm-i ahlâk demek olan tasavvufa geçmişler ve tasavvufun uygulama biçimleri ve insanların terbiye edilmesinde düşünülen metodlar dolayısıyla yollar, yani tarihatlar meydana gelmiş; o uygulamalarla mârifetullah ve dinin hakâyıkına, hakikate erişilmiş...

Bu çizgi, mesela İmâm-ı Gazzâlî'de hepimizin bildiği bir olay. İmâm-ı Gazzâlî, Bağdad Medresesi'nde, sırmalı kocaman kavuğuyla ve altın yaldızla dokunmuş cübbesi ile ders veren, muhteşem bir zekâ âbidesi; cedelci, bilgili, konuşkan ve mantık dolu bir insan iken sonra kendi hayatı içinde, uzun mücadelelerin verdiği tecrübeyle; zındıklarla, rafizîlerle, batınîlerle mücadelesinin sonunda; etrafındaki ilm-i kelâm ehlini vesaireyi de inceledikten sonra, “Benim bugün kendi çağımda, incelediğim insanlar içinde dini en doğru anlayan ve

uygulayan sufilerdir!” diye sufiyye mesleğine sülûk etmiş ve Tûs’ta, medresesinin karşısına bir de tekke yapıp, tabii kendi ruhi gelişmesi Dımeşk’ta Mescid-i Emevi’de, caminin altındaki hücrede erbaînler çıkartma halleri ayrı, ondan sonra meşhur eseri *Ihyâi ulûm*’u yazmış ve asırlardır bizi terbiye ediyor. Yani Osmanlı alimi olup da Gazzâlî’yi okumayan; şimdi münevver olup da, Gazzâlî’nin *Ihyâ*’sı kütüphanesinde olmayan bir kimse veya *Kimyâ-ı Saadet*’i olmayan veya *Âbidler Yolu* kitabı olmayan bir kimse; yani Gazzâlî’den bir şey öğrenmemiş bir kimse şu salonda tahmin etmiyorum.

Hacı Bayrâm-ı Velî de öyle... Bir müderris iken, ondan sonra intisab edip mutasavvıf olmuş. Akşemseddin hazretleri hâkezâ, onun zamanının insanlardan. Gümüşhaneli Ahmed Ziyâeddin Efendi, Gümüşhane’den ilim tahsiline geldiği İstanbul’da, sırf kendisi için gönderilen özel bir mürşidle kendisine tarikat terbiyesi verilmiş kimse. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî herkesin bildiği bir misal. Medresede ders verirken Şems-i Tebrîzî’nin [irşadıyla tarikate intisâb etmiş.] *Kaddesallâhü ervâhahümü’l-aliyye*.

c. Şer-i İlimlerde İlerleyince Varılacak En Son Durak Tasavvuftur

Demek ki, insan ulûm-u şer'iyede rûsuh peydâ edince sonunda varacağı zirve, son durak tasavvuf oluyor.

İslâmî tasavvufun, tabii İslâmî tasavvuf diyoruz; mistisizm denilen Hint mistisizmi, bilmem Yunan mistisizmi... onlar bizi ilgilendirmiyor. Biz müslümanız, onlar bizi doğrudan doğruya da dolaylı yoldan da ilgilendirmiyor. Akif [İnan] Bey'le bir röportajımız olmuştu. Kendi özel durumumu söyledim, "Ben onları özellikle okumuyorum." dedim. "Belki bir şeylerinden etkilenirim de şeriatçi tasavvufuma bir şey karışır." diye korkarım. Yani bir şeyi öğrenirim; hani, bir şeyin duyulduğu zaman hatırdan çıkartılması zor olur. Onun için ben ne Hint felsefesini, Hint mistisizmini, ne Yunan mistisizmini, ne [de] hristiyan mistisizmini okumak istedim. Sadece istediğim Kur'ân-ı Kerîm'i anlamak, hadîs-i şerîfi anlamak oldu.

Büyüklerimizin bize gösterdiği istikamette şöyle düşünüyorum: Hepimiz şu dünyaya gönderilmiş yaratıklarız. Hayat sürüyoruz, yaşıyoruz, aramızdan bazıları aramızdan

ayrılıyor... Gelenler oluyor, gidenler oluyor, biz de hissediyoruz ki gideceğiz. Bunun ne olduğu üzerine düşünüyoruz ve inanmışız ki;

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ
أَحْسَنُ عَمَلًا

*Ellezî halaka'l-mevte ve'l-hayâte li-yeb-lüveküm eyyüküm ahsenü amelâ.*² “Biz buraya hangimiz daha güzel işler yapacak, daha güzel âmâl-i sâliha ortaya koyacak; bu denensin ve biz imtihan olalım diye gönderilmişiz.”

Bu imtihanı kabul etmişiz, imtihan olduğumuzu biliyoruz. Belki çok çalışkan talebe değiliz ama imtihanda olduğumuzu ve güzel bir şeyler yapmamız gerektiğini biliyoruz. Bizden ne istendiğini de biliyoruz. Kur'ân-ı Kerîm'de;

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

*Ve mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'budûn.*³ buyuruluyor.

---

² 67/Mülk, 2.

³ 51/Zâriyât, 56.

Etî'ullahe ve etî'u'r-rasüle. [buyuruyor.] Bu mealde pek çok âyet-i kerîmeler var. Bizden ibadet isteniyor, Allah'ın emirlerine itaat isteniyor. Madem bir imtihandır, madem burada imtihanı kazanmak ibadet ve itaattir; biz de itaat etmeyi uygun görüyoruz.

Ataullâh-i İskenderânî hazretleri'nin çok beğendiğimiz bir vecizesi var, buyuruyor ki;

اجتهادك فيما ضمن لك وتقصيرك فيما طلب
منك دليل على انطماس البصيرة منك.

İctihâdüke fîmâ dumine leke ve taksîruke tulibe minke delîlün ale'n-timâsi'l-basîrati anke. “Sana garanti edilmiş konuda sa'y ü gayret edip, terleyip koşuşturup durman; yani vereceğim, korkma, telaşlanma denilen şeyde uğraşıp durman, senden istenen görevler ve vazifeler konusunda geri kalman, kusur işlemen senin basiretinin kapanmış olduğuna alâmettir.” manasına geliyor bu söz. [Sözün] muhterem kâilinin maksudu şu; Bize Allah rızkı tekeffül eylemiş.

مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُونَ
(٥٧) إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

*Mâ ürîdü minhüm min rizkın vemâ ürîdü en yut'imûni. Innellâhe hüve'r-rezzâku zü'l-kuvveti'l-metînü.*⁴ Yani biz buraya doktor, mühendis, işletmeci olmaya, para kazanmaya gelmedik. Biz buraya imtihan olmaya geldik, bizden asıl istenen kulluk.

Biz asıl kulluğu, mesela kulluğun emirlerinden bir tanesi olan namazı ticaretimiz için bırakırsak; “Dükkada müşteri var dükkanı kapatamıyorum; cumaya gelemiyorum, namazı kılamıyorum.” [diye düşünürsek] o zaman, bizden istenen namaz, bize garanti edilmiş olan rızık... Biz isteneni yapmıyoruz, garanti edilmiş olan şeyin peşinde boşuna koşuyoruz; bu körlük... Biz asıl isteneni yapmalıyız. Rezzâk-ı âlem [Allah.]

Örümcek bile bodrumda rıziksız kalmıyor. Rızıkı gönderen Allah, rızka kanat bile takıyor; pır pır pır gidiyor [sahibini buluyor.] Biz Allah

---

⁴ 51/Zâriyât, 57-58.

yolunda çalışırsak [bize de gönderir.] Allah yolunda çalışanların hiç aç ve açık kaldığını görmedik. Hatta bu beldeleri, bu diyarları, bu zenginlikleri Allah yolunda çalışanlara verilmiş ikramlar ve onlardan bize kalmış hatıralar ve yâdigârlar olarak görüyoruz. Onlar Allah için çalışmışlar, Allah onlara ihsan etmiş. Biz dünya için çalışıyoruz, Allah bizden alıyor. Yani emanet, elde bulunanları bile alıyor. Bu bir gizli sır veya kolay anlaşılmayan, materyalist insanın kolay kavrayamayacağı bir şey. Ama dinî literatür iyi incelenirse, Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîf iyi incelenirse durum böyle. Bizden istenen ibadet ve itaattir. Biz onu yaparız, ötekilerin hepsi [ikram edilir], yani biz kulluğumuzu yaparız Allahu Teâlâ hazretleri rubûbiyetini zaten izhar ediyor.

İbrahim b. Edhem hazretlerinin çok hoşuma giden bir [sözü] var. demişler ki, “Yâ İbrahim! Kıtlık var, yağmur yağmadı, topraklar çatladı, hayvanlar ölüyor. Yağmur duasına çıkıyoruz, gel de sen de katıl, sen de dua et!..” O da şöyle onlara bakmış, demiş ki;

Ekîmû bi-ubudiyyetikûm fe-innehû a'lemû bi-rubûbiyyetihî. “Siz kulluğunuzu güzel yapın, O rabliğini bilir. Siz Allah’a güzel kul olun, O size yağmuru da yağdırır, ekini de bitirir, rızkı da gönderir.” buyurmuş. İbrahim b. Ethem hazretlerinin nice nice güzel sözlerinden birisi.

O halde bizim hayatta gayemiz Allah’a ibadet ederek, itaat ederek ve itaatin gösterdiği bir istikâmet olarak resûlüne ittiba ederek [Allah’ın rızasını kazanmak.] Yani, Allah “Namaz kılın!” diyor ama ondan da önce;

Kul in küntüm tuhibbûnellahe fe't-tebiûnî yuhbibkûmullûhü ve yağfir lekûm zünûbekûm. Resûlüne ittibâyı emrediyor. Namazı da resûlünden öğreniyoruz. Yani *ekîmû's-salâh* emrinden başka Kur’ân-ı Kerîm’de namazın bugünkü icrâ şekline dair teferruat yok ki! Onu resûlüne ittibâ ile biliyoruz. Demek ki itaatin zaruri bir sonucu, “Allah’a itaat ediyorum.” diyen bir insan [resûlünü de itaat edecek.]

Şimdi bazı modern müslümanlar var, diyorlar ki; “Ben Kur’an’ı tanırım, başka bir şey tanımam!..” Ağzına sağlık, çok güzel söylüyor.

Kur'an'ı tanıyorsa, nasıl olsa resûlünü de tanıyacak... Kur'an'ı tanıyorsa nasıl olsa sünneti seniyesine gelecek... [Gelmemesi] mümkün değil çünkü Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerinde karşısına gelecek; "Benim resûlüme itaat et, ittibâ eyle!" diye.

Onun için büyüklerimiz bize gayemizi; "İbadet etmek, itaat etmek, resûlüne ittibâ ederek rızâ-yı Bârî'yi kazanmak." olarak öğretmişler... Biz de cân u gönülden; *ilâhî ente maksûdî ve ridâke matlûbî*. "Yâ Rabbi! Mura-dım, maksudum sensin. Ben bütün faaliyetlerimde, hayat faaliyetlerimde senin rızanı istiyorum. Sen razı ol, başka bir şey peşinde değilim." diyoruz. Hatta, hatta uhrevî mükâfat peşinde bile olmadıklarını ifade etmişler.

Biliyorsunuz eskiden her tarikatın kendine göre bir şekli şemâili, kalıbı, kavuğu, sikkesi, cübbesi, asası oluyor idi. Nakşilerin de dört parçalı bir takke giydikleri söylenilir. Mesela, Ahmet Kâmil Tekkesi'nde o böyle tavana da resmedilmiştir. Müzelerde de vardır; dört parça dikilerek meydana getirilmiş bir takke. Bu parçalara, -dört, altı, sekiz olabilir. Bektaşilerde 12'dir; 12 imamı sembolize ediyor

diye- “terk” adı veriliyor. Yani sarığın, kavuğun dilimine terk diyorlar. O halde terk iki manâya geliyor. Bir, kavuğun dilimi demek, bir de bildiğimiz manâ, birşeyi bırakmak, terketmek mânâsına... Bu iki manâyı bir arada kullanmış şair diyor ki;

“Nakşîlikte onun için kavuklar, takkeler dört parçalıdır, dört terklidir ki; Nakşîlerde dört terk vardır: Terk-i dünyâ, terki-i ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk.”

Terk-i dünyâ; dünya menfaati için iş yapmamak; dinini dünyayı toplamakta, kazanç sağlamakta kullanmamak...

Terk-i ukbâ; âhiret sevabı hesabıyla da, bir bezirgan zihniyeti ile hareket etmemek...

Terk-i hestî; hestî varlık, vücut, mevcudiyet, insanın varlığı demek. Varlığını terk etmek...

Terk-i terk; bu terkettiklerini de zihnine yerleştirip de, “Ben ne fedakâr insanım!” diye bir duygu içine de düşmemek, onu da unutmamak... Çünkü mü’minin şânı, seyyiâtını hatırlamaktır, hayrâtını da unutmaktır. Hayrâtını unuttur, söylemez, saklar, kendisi de unuttur.

Seyyiâtını unutmaz, gözyaşı döker, tevbe eder, ağlar, yalvarır, yakarır...

d. Tasavvuf Kur'an'dan Çıkmıştır

İşte bunun için de metodumuz; emirleri tutmak, yasaklardan kaçmak. Haramlardan, günahlardan ve sünnet-i seniyyeye aykırı şeyler mânasına gelen bid'atlardan kaçmak, kaçınmak, sakınmak esastır. Bu da takvâ kelimesi ile ifade ediliyor. Yine Kur'ân-ı Kerîm'den gelme, Kur'anî bir tasavvufî tabirdir. Tasavvufun Kur'an'dan çıktığının delilidir. Takvâ şîârımızdır. Tabii takvâ ehli olan, itaat eden, resûlüne ittibâ eden insanların da sonuçlarının ne olacağını Kur'ân-ı Kerîm bildiriyor.

Allah bizi bunları güzel yapıp da o sonuçlara erenlerden eylesin. Dünyada kerâmet, hüsn-i âkibet; âhirette de saadet-i ebediyye...

Ve't-tekullâh ve yü'allimükümullâh.

În tettekullâhe yec'alleküm furkânâ.

Çok takvâ ehli insanlara vaad edilmiş.

U'iddet li'l-müttakîn.

Ve'l-âkibetü li'l-müttakîn. Takvâ ehline çeşitli ikramlar...

Demek ki ana çerçevesi içinde biz, tamamen Kur'anî, tamamen sünnet-i seniyyeye uygun kurulmuş bir yolda yürüyoruz.

Bizden öncekilerden Allah razı olsun, Allah makamlarını daha yüksek eylesin, Nurlarını ve sürurlarını kabirlerinde daha ziyade eylesin ki; dini daha yakından tanıdıkça, Kur'an'ı daha iyi öğrendikçe, sünnet-i seniyyeye daha derinden nüfuz ettikçe, her şeyin sünnet-i seniyyeye tam uygun olarak yapılmak istendiğini ve bize öyle öğretildiğini anlıyoruz.

Peki, bütün bunlar böyle ise niye şeriat-tarikat farkı ve çatışması var? Niye ortada böyle bir problem var?

Var, doğru. Bu bir cehalet eseridir. Bazı insanlar sözleri ne manâya geldiğini bilerek söylerler. Bazı kimseler de onların söylediği sözlerin ne manâya geldiğini anlamadan takliden söylerler. Bilmedikleri makamlardan, bilmedikleri duygulardan; iç âlemleri fakir olduğu için, anlamadıkları şeylerden biliyormuş gibi takliden konuşurlar. Onun için de işte böyle yanlışlıklar çıkar. Sanki şeriat bir bağmış da insanların boynunu sıkıyormuş, müslümanlar çok daralmış; tasavvuf gelmiş kurtarmış,

gevşetmiş bu bağı... Böyle anlatıyorlar, yani Avrupalıların bu tasavvufu anlatma [tarzına] bakacak olursanız böyle anlatıyorlar. Veyahut da rafızî veyahut bâtıl, batınî mezhep ve meşrep ehli olan insanlar şu bizim mantığımızdan uzak kendileri bir yol tutturmuşlar; Kur'an'a göre yaşamak, her şeyi Kur'ân-ı Kerîm'e, sünnet-i seniyyeye uygun tarzda yapmak gibi bir mantıkları yok. Bir yol tutturmuşlar, ondan sonra da kendi yollarını takviye edecek manâsız sözlerle, söz cambazlıkları ile kendilerini takviye etmek istiyorlar. Mesela;

“Güzele bakmak sevap!” gibi sözlerle...

“Allah'ın aşkından, muhabbetinden, o makamın yüksekliğinden; O'nunla meşgul olan insanların daha başka, aşağıdaki ibadet ve tatlerle meşgul olmasına gerek yok... Tekâlif-i şer'iyye; yani mükellefiyetler, emirler, namazlar, niyazlar, aşağı tabakadaki insanlara aitmiş... Yukarı çıkınca onlardan ref olunmuş...” gibi şeyler... Adam zındık, hatta adam kâfir; böyle diyor.

Tarihten misallerini biliyoruz, eskiden de böyle diyenler olmuş. Mesela, İbrahim Hakî Erzurumî hazretlerinin Marifetname'sinde,

bunlar 12 tane, gulûl içinde olan şunlardır şunlardır diye isimlerini sayıyor. Biraz çok teorik olmasın, bazı tablolar zihinlerde kalsın diye zamanımızdan bir misal vereceğim.

Bizim Kayseri’li bir tüccar kardeşimizin bulunduğu handa tezgâhtar bir şahıs sarıklı, cübbeli geziyor, beş vakit namazı camide kılıyor. Sakalı da var. Başka tezgâhtar işçi çocuklar filan da yakalarsa, onları da İslâm’a çekmeye, onları da namaza alıştıрмаğa çalışıyor. Demek ki bir İslâmî hizmet yapmak durumunda... Sonra bakıyorlar ki birden bu şahıs, cübbeyi, sarığı bırakmış, sakalı kesmiş, camiye de terketmiş.

“Ne oldu?” diyorlar.

İşte bir şahsa bağlanmış onun için [terketmiş, bırakmış.]

Aradan bir zaman geçiyor. Tabii bu o şahsa bağlı olduğu için, bizim tüccar arkadaşımıza da geliyor diyor ki; “Bu akşam bizim -kelimeyi kullanmak istemiyorum; babamız, üstadımız, büyüğümüz diyor diyelim- falanca yerde konuşacak, siz de buyurun!”

“Olur hemen gelirim.” diyor.

O daveti yapan gittikten sonra, bunun dükkanında çalışan tezgâhtarını patronuna diyor ki;

“Abi, sen olur giderim dedin ama bu çocuk namaz kılıyordu namazı bıraktı, sakallıydı sakalı kesti, yolunu sapıttı, şaşırttı. Bunun bağlandığı şahıs da sapık bir kimsedir. Ne diye gideceksin onun meclisine?” deyince; yani, her çeşmeden su içilir mi! Kimisi çamurludur, kimisi mikropludur filan. Diyor ki;

“Ben onun öyle olduğu için gideceğim, merak ediyorum bu adamı, bunu raydan çıkar-tan şahıs kimdir diye merak ediyorum gideceğim.”

“Kalktım gittim.” diyor. Tam bizim o eve yaklaştığımız sırada akşam ezanı okundu. Biz de “Camiye mi gidelim, eve mi girelim?” [diye] tereddüt ettik.

“Evde belki cemaat daha kalabalıktır, mahalle camisinde birkaç kişi olabilir, çok cemaatle namaz kılalız!” demişler, eve girmişler, ev tıklım tıklım dolu.

Bir köşeye ilişmişler. Baş köşede bir adam birşeyler konuşuyor. Dinlemişler, dinlemişler,

dinlemişler... Saate bakmaya başlamışlar ki akşamın vakti daralmaya başladı. Demişler ki;

“Namaz kılmadık, namazın vakti geçiyor!..” Konuşan adam şöyle istihfaf edici bir nazarla; “Ya nerden getirdiniz bu bîganeleri?” gibilerden bakmış. Ev sahibine; “Peki, meşgul ol şununla da...” demiş.

Artık o çağırın şahıs bunları almış, lava-boya götürmüştü; abdest almışlar. Utandığı için o da abdest almış. Gelmişler, o sapıtan çocuğa;

“Ne yaptın evlat?” demiş,

“İslandım baba!” demiş. Tabir baba, “İslandım baba!” Onun da cevabı şu;

“Evladım, insanoğlu çamurdan yaratılmıştır, suyla pek oynamaya gelmez, demedim mi ben sana?” Yani abdest almak, suyla oynamak çamurdan yaratılmış insanı biraz bozar filan diye.

Sonra namaz kılmışlar, yine [gelip] oturmuşlar.

“Ne yaptınız?” demiş.

“Namaz kıldık.” demişler.

“Yahu, biz burada aşkullahtan, muhabbetullahtan bahsediyoruz; siz namaz kılmaya kalkıyorsunuz. Namazın kazası var ama sohbetin kazası yok!” demiş.

Yani, Biz aşkullahtan, muhabbetten, o kadar yüksek şeylerden bahsediyoruz; siz basit şeylerle uğraşıyorsunuz. Ben de bidâyet-i halimde, 25 sene kadar önce, bir namaz kılmıştım; siz de zamanla belki düzelirsiniz.” demiş.

Şimdi böyle insanlar varken elbette tasavvufa karşı çıkacak insanlar da vardır; ben de başlarındayım! Ben de başlarında olmak üzere... Çünkü biz Allah’ın kullarıyız; Allah’ın emrine itaatle, Allah’ın kelâmı olan Kur’an’a uymakla, resûlü olan Habîbine ittibâ etmekle görevliyiz. Böyle maskaralık olmaz ki! Haramların mübah görüldüğü, menhiyâtın icrâ edildiği bir yol, İslâmî bir yol olamaz ki!

Onun için tenkidler olacak. Onlarla anlaşabiliriz; “Neyi tenkid ediyor?” diye sorup, belki aynı noktaya gelebiliriz.

Bu mesele tarihte de olmuş. Doktor Ali Kemal Belviranlı bey kardeşimiz Niyâzî Mısrî’den bir fotokopi takdim etmişti. Baştan sona şeriat redifli, şeriatî medh ü senâ eyleyen

bir şiir... Tabii burada tarikat, hakikat tabirleri geçiyor. Bir kaç beyti söylüyorum:

Tarîkat kârbânının önünce,

Delîl ü müktedâsıdır şerîat.

Şeriatten velî yad olmaz aslâ;

Velînin aşinâsıdır şerîat.

Yad, yabancı demek. Daha aşağıda;

Şerîatsız hakikat oldu ilhâd,

Hakikat nûr u ziyâsıdır şeriat.

Cihana bir velî hiç gelmez illâ,

Elinde ânın asâsıdır şeriat.

gibi tabirlerle bu tarikat, şeriat, mârifet, hakikat terminolojisinin çatışması o zaman da var ki; yani, hakikat ehliyiz biz deyip şeriati inkâr eden insanlar var ki tabii haklı olarak bu şiirle şeriati medh ü senâ eylemiş ve ötekilerin mülhid olduğunu, ehl-i ilhâd olduğunu ifade eylemiş.

e. Peygamber Efendimiz Zamanında Fıkıh-ı Batın, Tasavvuf İlmi Var, Terminolojisi Sonradan Gelmiştir

Halil Gönenç Hocamız çok güzel ifade etti; İslâm'da “ulûm-u şer’iyye” isimlendirmesi sonradandır. Peygamber Efendimiz’in zamanında o terim o tâbir yoktur ama o ilim vardır, terminoloji sonradan gelmiştir. Tasavvuf kelimesi yoktur ama tasavvuf vardır; akaid kelimesi yoktur ama sahâbe-i kirâmın akaidi sapaşlamdır. Fıkıh kelimesi yoktur, ilm-i fıkıh diye geçmez ama fıkıh ahkâmı olarak namaz nasıl kılınacak, abdest nasıl alınacak, zekât... vesaire hepsi vardır. Yani kelimenin üzerinde durmamak lazım; özü var mı yok mu diye bakmak lazım.

Bu bakımdan başka hangi isimlerle isimlendirilmiş?

Fıkıh ikiye ayrılır. Birisi, *mâ lehû ve aleyhi*; kulun lehine ve aleyhine olan ahvali, ahkamı bilmek, kadrosu malûm fıkıh kitapları... Buna “fıkıh-ı zâhir” dersek, bir de “fıkıh-ı bâtın” var. Bu da gönlün ahvalini ve ahkamını incelemek... Çünkü bazı fiiller yapıldığı halde gönül uygun şartlara sahip değilse, o fiiller kabul olmuyor.

Mesela Allah ihlassız ameli kabul etmeyeceğini bildiriyor. Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hadîs-i şerîflerinde bildiriyor. Amel zâhiren var ama ihlas olmayınca amel makbul değil. Riya ile yapılan bir amelin kabul olmayacağını biliyoruz. Ortalıkta şeklen bir amel-i salih görünüyor ama riya ile yapıldığı için sevabı yok. Hadîs-i şerîfler var;

“Nice oruç tutan insan vardır ki akşama kârı aç ve susuz kalmaktan ibarettir!..”

“Nice Kur’an okuyan insan vardır ki Kur’ân-ı Kerîm onun hançeresinden aşağıya gönlüne inmez, nüfuz etmez!..”

“Nice namaz kılan insan vardır ki kıldığı namaz onu Allah’a yaklaştırmaz, aksine uzaklaştıрмаğa yarar!..” hadîs-i şerîfleri var.

Demek ki kalb dediğimiz -Türkçesi tam gönül- et parçası olan şey değil. Terminoloji, çıktığı fiilin manâsı bakımından da aynı. Arapça’da kalb, tekallüb etmekten, dönüp durmaktan, bir halden bir hâle geçmekten dolayı o [isimle] isimlendirilmiş. Türkçe’de de köngül, gönül aynı kökten, aynı manâdan çık-

mış. Kalb kelimesini tam gönül diye [söylemek] lazım ki et parçası olan yürekle karıştırılmasın.

Gönül, gönüldeki duygularla ilgili ilim... *İlm-i ahvâl-i kulûb* denilebilir. Halil Gönenç Hocamızın ifade ettiği gibi *ilm-i ahlâk ve terbiye*, yani kulların güzel bir ahlâka sahip olmasını, Allah'ın istediği şekilde terbiye olmasını anlatan ilim... *İlm-i irşâd*; fetvâ karşılığında takvâ yolu, yani azîmet yolu kelimeleri ile de ifade edilebilir. İrfan yolu, “şeriatın batınî şartlarını inceleyen ilim” gibi isimler düşünülebilir. Hatta Ebu'l-Hasen en-Nedvî diyor ki; “Tasavvuf, tarikat deyince şimdi o kadar çeşitler karşısında itiraz edenler de çıktı ki bunu yeni bir terminolojiyle isimlendirelim; işi doğrudan doğruya hadîs-i şerîflere, Kur'ân-ı Kerîm'e dayalı olarak yeniden tarif edelim. Eski münakaşaları da kapatmış olalım!” diye teklifi de var Ebu'l-Hasen en-Nedvî'nin; Allah razı olsun.

Tasavvufta mertebeler sıralanmış... Mesela Yunus'ta görüyoruz. Yunus, Orta Asya tasavvufunun yetiştirdiği, Anadolu'ya gelmiş, onu en güzel temsil eden kimselerden birisi.

Yunus'ta diyorum, daha başka kimseler de var; Mevlânâ'da da var. Yunus ile Mevlânâ; ikisinin terminolojisi çok benziyor. Birisi Farsçaya birisi Türkçe'ye dayalı ama incelenirse çok birbirine benziyor.

O tasavvufî zevk ve anlayış müminleri dört tabakada mütalâ ediyor. Şerîat kavmi, tabakası, tarîkat tabakası, mârifet tabakası, hakîkat tabakası. Buna dört kapı diyor. Dört kapı: Şerîat kapısı, tarîkat kapısı, mârifet kapısı, hakîkat kapısı. Şeriat ehline âbidler, tarikat ehline zâhidler, mârifet ehline arifler, hakîkat ehline de âşıklar diyor. Onun için kendisine de Âşık Yunus diyor. Yani makamların en yükseği aşkullah, muhabbetullah makamı olduğu zevkinde ve şevkinde oldukları için öyle diyorlar.

Tabii burada şeriatî küçümseme yok ama şeriatın esrarına nüfuz mertebeleri olarak [bunları söylemişler.] Şeriat erbabı âbidler namaz kılarlar vesaire ama, o kadar. Ondan öte işin derinliğini pek kurcalayıp o derinliğine dalmazlar. Zahidler, onlar de gece gündüz ibadet ederler, dünyayı terk etmişlerdir, ellerinde asâ gezerler ama, o da tam istenilen

merhale değil. Bunlar geçilebilen merhaleler tabii, kapı diyor. Kapıda, eŐikte oturmaz ki insan, geçecek öbür tarafa... Üçüncüsü mrife-tullah yani Allah'ı bilme.

Zaten tasavvufun çok güzel tarifleri var. Oęlanlar Őeyhi İbrahim Efendi'nin ve Dede mer-i RŐen hazretlerinin çok güzel tarifleri var. Oradaki tariflerin medllleri, neye dellet ettikleri incelenirse iki husus görülüyor;

1. Tasavvufun ahlâkî bir davranıŐ tarzı ile yaşamak olduğunu, yani mutasavvıfın belli güzel ahlâka hakkten sahip olmuş, onu hazmetmiŐ insan olarak o yönüyle tanıtıldığı [tarifler.]

2. Allah'ı bilme, mârifetullah; Allah'ı bilme, tanıma seviyesinde olması, irfan seviyesi yönünden tarif ediliyor.

Mesela;

Tasavvuf yr olup br olmamaktır.

Gl-i gülzâr olup, hr olmamaktır.

Bir tarif; o Őiirin içinde çok güzel tarifler arasından bir tarif... "Tasavvuf yr olup, br olmamaktır." Yani herkesle dostluk edecek, sevecek herkesi; ama kimseye yk olmayacak,

kimsenin sırtından geçinmiyecek, kimseye ağırlık vermeyecek, bâr olmayacak, ağır olmayacak, onun için yük olmayacak. Gül-i gülzâr, [gül bahçesinin gülü] olacak ama hâr olmayacak, diken olmayacak. Bu tarif bir ahlâkî duruma işaret ediyor.

Nedür dense tasavvuf, de tezellül

Huşû-u meskenet sabr u tahammül.

[Tezelzül,] yani mütevâzılık. Haşyetullah, huşûlu, boynu bükük, mütevazı, meskenet ehli olmak, sabretmek, tahammül göstermek. Bunlar hep [ahlakî davranışlardır.]

Tasavvuf külli geçmekdür özünden;

Dahî incinmemekdür el sözünden.

Birisi bir şey söylerse ondan da incinmeyecek, yani tahammüllü olacak, sabredecek. Bunlar hep güzel ahlâkı, [tasavvufun] o yönünü anlatan şeyler.

Tasavvuf kalbi hakka bağlamaktır;

Yüreğin aşk oduyla dağlamaktır.

Bu Allah ile ilgili.

Tasavvuf bilmedir edbâr-ı kalbi,

Eridüb koymaya kalbinde kalpı.

Düşüben aşk oduna bî tekellüf,

Yanıp küllü kül olmaktır tasavvuf.

Demek ki muhabbetullah bahis konusu, yani insan Allah'ı seven, Allah'a âşık olan bir kimse hâline gelecek; o en yüksek seviye olarak ifade edilmiş.

Kur'anî bir hakikat mi?

Evet, Kur'ân-ı Kerîm'de buyuruluyor ki;

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ
فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ

*Yâ eyyühellezîne âmenû men yertedde minküm an dînihî fe-sevfe ye'tillâhü bi-kavmin yuhibbühüm ve yuhibbûnehû.*⁵ “Ey iman edenler! Siz İslâm'ın kadr ü kıymetini bilmeyip de İslâm'dan irtidat etseniz, dönseniz, dönün; bundan Allah'a bir zarar gelmez. Allah öyle bir

---

⁵ 5/Mâide, 54.

kavim getirecek ki Allah onları sever, onlar Allah'ı sever[ler].” Muhabbet... *Yuhibbûnehû*.
“Allah'ı severler.”

Sonra, Kehf sûresi'nde;

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ
تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

*Va's-bir nefseke me'allezîne yed'ûne
rabbeküm bi-ğadâti ve'l-'aşıyyi yürîdûne vec-
hehû ve lâ ta'dü aynâke anhüm türîdü
zînete'l-hayâti'd-dünyâ.*⁶

Zenginler veya münaflıklar, imanı zayıf kimseler demişler ki; “Yâ Resûlallah! Bu sefil, fakir kimselerle oturmaktan rahatsız oluyoruz.”

Çünkü giyimleri bile tam değil. Giyim bulamıyorlar, bazıları kestikleri kurbanın postunu terbiye edip, yıkayıp onu bürünüyorlar. Öyle ki yağmur yağdığı zaman mescid ağıl gibi

---

⁶ 18/Kehf, 28.

kokarmış. Pislikten değil, yün post giymiş olmaktan, posta bürünmüş olmaktan.

Beyzadelerin bundan, bu kokudan vesaire den canı sıkılıyormuş, veyahut onlar zengin değil veya onların dengi, küfüvvü değil gibi düşünerek demişler ki;

“Bize ayrı meclis tertib eyle. Seninle ayrı bir mecliste oturalım, senin sohbetinden istifade edelim yâ Resûlallah!” Âyet-i kerîme onun üzerine nâzil oluyor.

“Ey Resûlüm! Sen Rablerini gece gündüz dua edip anıp, O’nun vech-i pâkini isteyen, O’nun zâtına talip olan kimselerle beraber oturmaya devam et. Onların yanında kulluğa sabreyle. Dünya hayatının zinetini dileyerek onlardan gözünü başka taraflara çevirme.”

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in, Abese sûresinde de olduğu gibi gönül kazanma çalışması var. Yani, insanları İslâm’a ısındırmak için onlara hediyeler vermiş, iltifat etmiş;

إِذَا أَتَاكُمْ كَرِيمٌ قَوْمٍ فَأَكْرِمُوهُ

İza etâküm kavmin fe-ekrimûhü. “Bir kavmin muteber bir şahsı gelince ona güzel muamele edin, hürmet edin, izzet edin.” buyurmuş. O da oradaki insanları itibarlıdır, eşraftandır, İslâm’a gelirlerse belki faydalı olurlar diye onların davetine belki razı olabilirdi, bir de onların hatırına bir meclis kurabilirdi ama Allahu Teâlâ hazretleri yasaklıyor. “Şu beni gece gündüz anıp, sadece benim zât-ı pâkimi isteyenlerle beraber ol! Onlara yüz verme!” diye ilâhî talimat geliyor.

Bu *yûrîdûne vecchêhû*. Vecih malûm insanın cephesi, yüzü demek ama âyet-i kerîmelerde vecih zât mânasına da kullanılıyor.

وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

Ve yebkâ vechü rabbike zü'l-celâli ve'l-ikrâmi. “Rabbinin zâtı kalacak; herşey fâni, her şey yok olacak ama sadece Allah’ın zâtı kalacak.” Demek ki tağlib sûretiyle, yani insanın çok görülen uzvu cephesi olduğundan, [vech] sadece yüz demekken insanın zâtına da

denilmeye, Arap dilinde böyle kullanılmaya başlanmış.

Tabii vech, *vechullah*;

فَإَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ

*Fe-eynemâ tüvellû fe-semme vec-hullâhi.*⁷ “Nereye yönünüzü dönseniz, Allahu Teâlâ hazretlerinin vechi oradadır.” İlm-i kelâmda vech, yed, kadem ve istivâ kelimele-riyle ilgili kelâm ehlinin sözleri var...

Yani insana çok güzel ince manâlar hatırlatıyor. Peygamber Efendimiz’in zamanında Allah’ın vech-i pâkini isteyip, gece gündüz ona dua eden kimseler var. Âşıklar, belli... Yani muhabbetullahta erimiş kimseler. Âyet-i kerîme onların yanında olmayı tavsiye ediyor.

Demek ki bu aşkullahın, muhabbetullahın Peygamber Efendimiz zamanındaki sahâbe-i kirâmdan misalleri...

E, sahâbe-i kîramın yolundan yürüyen, Resûlullah’ın yolundan yürüyen insanlar bunu kaçırmırlar mı, bu işareti kaçırmırlar mı?

---

⁷ 2/Bakara, 115.

Onlar da aşkullah ve muhabbetullahı ermek için mutlaka onların yolundan gitmişler ve öyle yapmışlardır.

Bu nasıl hâsıl olur?

Tabii bunların hâsıl olması için metodlar var.

Yani insanda mârifetullahın hâsıl olması nasıl olur?

Mârifetullahı Allah herkese vermez.

Niye vermez?

Çok kıymetli bir şeydir de onun için vermez. Sevdiği kullarına verir. O halde mârifetullahı ermek için sevdiği işler yapmak, sevgisini tahsil etmeye mâtuf çalışmalar yapmak lazımdır.

Onun için zikir vardır, zikrullah vardır. *ez-Zikru bi't-tezekkürî* denmiştir. Yani zikrullah önce takliden dil ile başlar, ondan sonra o zikrullah yavaş yavaş insanın içine, gönlüne yerleşir, hatta bütün azâsına intikal ve sirâyet eder.

“Cümle âzam Hak dedi, gönlüm Allah’a döndü.” diyor şair. Hatta insan o hâle gelir ki

her geçtiği yerde taşın, ağacın, duvarın Allah dediğini duymaya başlar. Bunlar bir metod sonunda oluyor ama Allah'ın sevgisi Allah tarafından veriliyor ve o da ancak Allah'ın yolunda gidenlere verildiği için dervişler Allah yolunda giderek bu makamları elde ediyorlar.

Ankara'da iken bana bir zât geldi. Ben fakülte'deki odamdayım, benim adım duymuş, soruşturmuş geldi;

“Girebilir miyim?” dedi.

“Buyur!” dedim, içeriye girdi, oturdu.

Şöyle bir baktım; bir ayağında bir çorap var, öteki ayağında başka bir çorap var. Değişik tip bir insan, yani çok normal bir şey değil. Çok sakin konuşuyor, oturaklı, bu kungfu filmlerindeki gibi. Kungfu[cu]nun böyle sakin sakin hareket ettiği gibi, bastığı yere sağlam basıyor fakat pek de normal gibi de görünmüyor. Sözleri de çok dengeli.

“Hocam ben transandantal meditasyon yapıyorum. Bu hususta bana yardımcı olabilir misiniz?” dedi. Ben de dedim ki;

“Senin imanla, İslâmıla, inançla, ibadetle, taatle durumun nasıl?”

“Benim öyle bir derdim yok! Ben öyle bir şeyle ilgilenmiyorum.” dedi.

Yani laik bir metodla, transandantal meditasyonla, transandantal aşkın varlığına ulaşacak sanıyor kendisini. Dedim ki;

“Benim hiçbir şey yapmam mümkün değil, istesem bile yapamam!” İstemem, ayrı; çünkü şeriatçiliğim tutar, istemem. İstesem bile bir şey yapamam çünkü Allahu Teâlâ hazretleri hidâyetini sevdiği kula verir, sevmediğine vermez ki!

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

*Vallahu lâ yehdi'l-kavme'z-zâlimîn.*⁸

“Zalimlere vermez.”

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الفَاسِقِينَ

*Vallahu lâ yehdi'l-kavme'l-fâsıkîn.*⁹

“Fâsıklara vermez.” Mutlaka Allah'ın sevgisini, rızasını kazanmak için sevdiği işler yapmak lazım. Rızayı kazanacaksınız da ondan

---

⁸ 2/Bakara, 258.

⁹ 5/Mâide, 108.

sonra mârifetullahı O ihsan edecek, hidayeti O verecek.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

*Vellezîne câhedû fînâ le-nehdiyennehüm sübülenâ.*¹⁰ olacak ve ârif kul olacak, âşık kul olacak.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz hadîs-i şerîfte diyor ki; “Allah indinde senin kendinin makamının, mertebenin ne olduğunu merak ediyorsan; Allah’ın senin yanındaki makamı, mertebesi, senin zihnindeki senin ona bağlılığın nedir; ona bak!”

فَاذْكُرُونِي أَذْكَرُكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

*Fe-zkürûnî ezkurküm ve’ş-kürûlî ve lâ tekfûrûn.*¹¹ “Kul zikredecek.” *Ene celîsü men zekeranî.* “Allah da kulunu zikredecek. Kul mutî olacak, Allah da ihsan edecek.”

---

¹⁰ 29/Ankebût, 69.

¹¹ 2/Bakara, 152.

“Kul Allah’ın sevdiği işleri yapacak, ondan sonra da muhabbetullahâ nâil olacak.” Onun için;

Aşk odu evvel düşer mâşûka ândan âşıka;

*Şem’i gör kim yanmadan yandırmadı
pervaneyi.*

Yani bir insan Allah’ı sevebiliyorsa, Allah ona sevmeyi nasip etmiştir de ondan öyle olmuştur.

f. Hak Tarikatların Hepsî Adab ve Ahlak Sistemleridir

Onun için, *et-turûku küllihâ âdâbün*. “Tarikatlerin hepsi âdâb ve ahlâk manzumeleridir, mecmualarıdır, sistemleridir.” Bütün vâsıl olanlar, edebe riayetle vâsıl olmuşlardır, bütün mahrum kalanlar, edepsizlikten mahrum kalmışlardır. Yani şeriatin ahkâmını uygulayacak; ondan sonra her ânın, her yerin, her mekânın, her makamın edebine riayet edecek de ondan sonra Allahu Tealâ hazretlerinin rahmet deryası cûşa gelip, Allahu Tealâ hazretleri kendisine ihsan edecek... Mârifetullahâ, muhabbetullahâ yol budur. Onun için de büyüklerimizimize bize gösterdiği çizgi çok doğrudur.

Tabii metod... Metod da iki büyük metod var. Birisi nefsi zayıflatarak, ezerek kemâlâta erişme yolu. Çünkü;

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي

*Inne'n-nefse le-emmâretün bi's-sûi illâ mâ rahime rabbî.*¹² Nefis terbiye edilmediği zaman insanın hayvanî duyguları, iç güdüleri vesaireleri daima dışarıya çıkıyor ve insanın yeme, içme ve diğer hayat için gerekli faaliyetlere teşvik ediyor ve hızla teşvik ediyor. Dizginlemezse günahlara da sokuyor. Bunun zayıflatılması için çareler lazım. Bu çareler de bir terbiye metodudur, yani her yiğidin bir yoğurt yiyiş tarzı olduğu gibi her mürşîdin de mürîdini terbiye tarzı vardır veya her tarikatın bir terbiye tarzı vardır.

Bu nefsi zayıflatmak için killet-i taam ile başlanır, yemek az yedirilir, oruç tutturulur. Killet-i menâm; gece ibadetiyle az uyku uyutulur. Nefis zaten yemek yemeyince zayıflar, uyku da uyumayınca dermanı kesilir, hiç başka bir şeye bakacak hali kalmaz. Killet-i kelâm;

---

¹² 12/Yusuf, 53.

lüzumsuz kelâm da terkettirilir. Uzlet-i enâm; İnsanlar birbirlerini azdırırlar, onların arasından çeker halvete sokarsınız, orada tenhada bulunur, başkalarının menfî tesirlerinden, kasvet-i kalplerinden de müteessir olmaz. Zikr-i müdâm ile, lafzan başlayan bir istek ve şevk ondan sonra kalbe iner. Kalbde *veled-i kalb* zuhur eder. Ondan sonra da bütün vücûda yayılır ki *sultân-ı zikir* tabir ediyorlar; her âzâsının, her zerresinin zikrettiğini hisseder.

Sözümün sonuna yaklaşırken bu arada Hocamızın bir hatırası hatırıma geldi. Ankara'ya gitmiştik. Çok zengin bir kardeşimizin daveti oldu. Evi çok geniş, zenginliğini onun için söylüyorum. Çok büyük bir salonu var ama salon tıklım tıklım doluydu. Hocamızın [bir] özelliği, başka şeyh efendilere mensub muhibleri de vardı; onlar da gelmişlerdi. Şu efendiye, bu efendiye bağlı kimseler Hocamıza gelmişlerdi. Bir tanesi çok akıllı, zeki, kurnaz, menfaatini bilen, mânevî kârını, zararını hesap eden bir kimse; tabii hafız, sesi güzel, vâiz ve bilgisi çok. Hocamızı yakaladı sordu, dedi ki;

“Hocam, Medîne-i Münevvere mescidinde namaz kılsak başka yere göre bin misli sevap

oluyor. Mekke-i Mükerreme’de Mescid-i Haram’da namaz kılsak o zaman yüzbin misli sevap oluyor. Yani böyle bunun gibi çok sevaplı başka şeyler de var mıdır hocam?” dedi.

Sevap istiyor, karşısında ehlini buldu diye sevaplı şeyleri öğrenip yapmak istiyor. Hocamız o daha sözünü tamamlarken hiç düşünmeden evet dedi.

“Evet vardır. İnsan zikirle meşgul olunca, zikir cümle azâsına ve cümle azâsından cümle zerrâtına intikal eder. O zaman bir defa Allah dediği zaman cümle zerrâtı adedince Allah demiş olur. Onun da sevabının sonu olmaz.” dedi.

Kardeşlerimiz bizden tasavvufla ilgili bir konuda istemiş oldukları için, başkanlık heyetine çok da yazılar, pusulalar yağdırdıkları için; ben de son konuşmamda, biraz bu konuda bu sözleri söyledim. Zaten bildiğiniz, benden belki daha iyi bildiğiniz hususlar.

Buradaki çok güzel günlerimizde, bunun dışında başka şeyler işlendi. Daha ziyade ekonomik konular işlendi çünkü tasavvufun temeli helâl lokmadır!..

Neden?

Hadîs-i şerîfler var ki, “Bir insan bir haram lokma yese, o haram lokmadan mutlaka bir et parçası hâsıl olur. İnsanın içinde bir şey hâsıl olur, az veya çok; onu da ancak cehennem ateşi pâk eder.” Yani haram yemişse ille yanacak, öyle temizlenecek... Onun için haram yememek lazım.

Onun için Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz ki başımızın tacı, silsilemizin evvelidir. Kendisine gelen tabak içindeki bir hediyeden önce alıp, sonra gayr-i meşru bir kaynaktan geldiği kanaatine muttali olduğu için boğazını parmağı ile kıcıklatarak yediğini kusarak dışarı çıkarttı, haram bir lokma yemedi. Onun için hepimizin helal lokma yemeğe çok dikkat etmemiz gerekiyor.

Bir de buradaki konuşmalarda hep bahis konusu edildi. Biz Allah'ın dinine nusret etmek, hizmet etmek, cihad etmekle vazifeliyiz. Allah'ın emirlerinden en önemlilerinden birisi bu. Bunun için de ekonomi çok önemli bir ilim.

Bir Romanyalı diplomat Paris'te doktora yapmış. Bizim bir kardeşimiz de Türkçe'ye -

Şekip Arslan'ın Arapça tercümesinden de faydalanarak- çevirmişti: “*Osmanlıları Yok Etmek İçin Avrupalıların Düşünmüş Oldukları 100 Yok Etme Projesi, Plânı*” diye. Orada öyle konular var ki Rodos'tan gelip, Akdeniz'deki ticaret gemilerinin yolunu kesip, ticareti aksatmak suretiyle ekonomilerini zayıf düşürmek, öylece yok etmek de var. Yani bu konuları onlar çok iyi biliyorlar.

Onun için para da her zaman her yerde lazım oluyor. Fukarâ-i müslimînin Peygamber Efendimiz'e yana yakıla gelip de; *zehebe ehli'd-dusûri bi'l-ucûri yâ rasûlallah*. “Zenginler bütün sevapları aldı gitti.” diye bildirdikleri hadîs-i şerîfte; “Tabii bu Allah'ın bir fazl u keremidir. Yani sizin yaptığınız herşeyi yaparlarsa ayrıca bir de zenginliklerinden dolayı bazı hayırlar, zekât, sadaka ve cihad için orduyu techiz gibi masraflar yapıyorlarsa; elbette o da onlara Allah'ın verdiği bir lütuftur, fazl u keremdir.” diye bildirildiği için, tabii kuvvetli müslüman olmak ve iyi cihad yapmak için finans imkanları gerektiğinden, bu konuları inceliyoruz ve kardeşlerimizin bu konularda güçlerini birleştirmesini istiyoruz ki

güçlü olsunlar ve sadaka-i câriyeler de bıraka-
bilsinler. Kendilerinin arkalarından eser bırak-
sınlar.

Biliyorsunuz Avrupa Topluluğu, Avrupa
Ekonomik Birliği olarak, AET olarak başladı,
ondan sonra AT'ye döndü ondan sonra şu anda
daha genişleme yolunda. Demek ki ilk önce
ekonomik birlikler ve münasebetler oluyor;
onun arkasından daha güzel münasebetler ge-
liyor. Biz de şu anda tarihin bize bahşettiği
yeni fırsatlarla karşı karşıyayız; Balkanlar'la,
Kırım'la, Kafkasya'yla, Orta Asya'yla, Af-
rika'yla, diğer yerlerle... Mesela Afrika'da ve
Güneydoğu Asya'da İslâm ticaret yoluyla yayıl-
mış. Yani kılıç yolundan ziyade tüccarlar git-
miş İslâm'ı anlatmışlar İslâm yayılmış. Belki
onlarla bu tanışmalardan ve ticaretlerden
daha büyük faydalar olacak. Onları sağlama-
ları lazım diye düşünüyoruz. Onun için bizim
bu toplantılarımız biraz da bu konularda ağır-
lıklı oluyor.

Allah bizi her konuda kardeş olduğumuzun
şuuruna sahip olarak çalışmaya muvaffak eyle-
sin. Dîn-i Mübîn-i İslâm'a şahsen ve grup olarak

çok büyük faydalar, hayırlar bahşetmeyi, hayırlar sağlayıcı çalışmalar yapmayı nasip ve müyesser eylesin. Şeyh Sâdî'nin;

Garaz nakşîst kez mâ bâz mâned

Ki hesti râ nemi bînem bakâyî.

dediği gibi, geride bizim hayırla anılmamıza yarayan eserler kalsın istiyoruz.

Allahu Teâlâ hazretleri kardeşliğinizi takviye eylesin. Müştereken çalışmalarınızı nasip eylesin. Çalışmalarınızda muvaffak eylesin. Çalışmalarınızın güzel semerelerini, şu gözle rinizle en yakın zamanlarda görmeyi nasip eylesin. En yakın zamanda müslümanların aziz olduğunu, büyük başarılarla erdiğini görmeyi cümlemize nasip eylesin. Cennetiyle cemâliyle cümlemizi müşerref eylesin. Allah hepinizden razı olsun.

Burada benim son notum olarak bazı şeyler vardı. Onu sabahki oturumda çok güzel ifade ettiler. Bundan sonraki çalışma hedefimiz radyo ve televizyon sahasında hatırlı müesseseler kurmak ve teşkilatlanmaktır. Hepinizin bu hususta elinizden gelen gayreti yapmanızı temenni ediyoruz.

Humeynî öyle söylemiş;

“Her müslüman bir bardak su dökse, Yahudileri sel alır götürür.” demiş. Hepimizin elimizdeki fazla şeyleri vermesi suretiyle düşmanları çökertmek mümkün. Onların mallarını almamak suretiyle çökertmek mümkün. Yani Almanya ile Türkler şu anda bütün alışverişini kesseler ki bilmiyorum biz onlara ne kadar muhtacız. Bütün alışverişlerini kesseler dize gelirler. Zaten bir zamanın çok ters yüzlü, abus çehreli Fransız reisi umhurunun şimdi güleç yüzle bize gelmesi de yine bir menfaat kaybı ve duygusudur.

g. Düşmanı Çökertmek İçin Onların Malını Almayın, Lükse İltifat Etmeyin, Hayırda Değerlendirin

Onun için kardeşlerimize diyorum ki; “Mümkünse hiçbir düşman malı almayın, kullanmayın!” Hiç bir, yani dört tekerlekli araba [yapalım] ama mümkünse kullanmayalım. Zînet eşyalarını asgariye indirelim. Hele hele hanımlar sonsuz bir yarış sahası; zümrütler, yakutlar, pırlantalar filan derken hepsi bilin ki yahudiye ve ermeniye gidiyor. Yani İsrail’e ve Karabağ’a gidiyor demektir. Onların fazlalarını değerlendirebilirsek pek çok televizyon da

kurabiliriz, pek çok radyo da kurabiliriz; aç da kalmayız, açık da kalmayız, sarsılmayız bile... Sadece parmaklarımızda yüzük olmaz, o kadar... Yani beş parmağımızda beş tane yüzük olmaz; bir tanesinde olur. Lükse iltifat etmeyip bununla yapabiliriz.

Sözü İbrahim b. Edhem hazretlerinin sözüyle bitireyim. Birisi nasihat istemiş ona altı tane nasihat veriyor. Nasihatinin bir cümlesinde diyor ki;

İze'ş-teğale'n-nâsü bi-tezyîni'z-zâhiri fe'ş-teğil ente bi-tezyîni'l-bâtını. “İnsanlar dışlarını süslemekle meşgulken sen içini süslemeye bak!”

Allah hepinizden razı olsun.

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullah.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
24 Şevvâl 1412 / 26.04.1992

[Bütün AİLE EĞİTİM KAMPI KONUŞMALAR'ına PDF olarak ulaşmak için tıklayınız](#)

